

Jolita Ančlauskaitė

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

SĖKMINGOS ŠEIMOS KALBOS POLITIKOS STRATEGIJŲ APŽVALGA

Santrauka. Šių dienų pasaulyje, vykstant globaliam judėjimui, randasi vis daugiau mišrių šeimų, bendraujančių dviem arba daugiau kalbų. Tokiose šeimose gimę vaikai turi galimybę išmokti abiejų tėvų gimtąsias kalbas ir tapti dvikalbiai arba daugiakalbiai. Ar tai gali pavykti, dažnai priklauso nuo šeimos kalbų politikos. Pastarajai dažnai daro įtaką įvairūs veiksniai, todėl jos sėkmingumas priklauso ne tik nuo vidinių pasirinkimų, bet iš dalies ir nuo išorinių veiksnių. Šiame straipsnyje apžvelgiami įvairių autorių tyrimai, kuriuose kalbama, kokios gali būti šeimos kalbos politikos strategijos. Tyrimo tikslas – rasti veiksnius, kurie nulemia tų strategijų pasirinkimą ir jų sėkmingumą. Tyrimo metu paaiškėjo, kad šeimos kalbų politikai įtakos turi tiek vidiniai tos šeimos pasirinkimai, t. y. noras, kad vaikai mokėtų vieno iš tėvų arba abiejų tėvų kalbą, susikalbėtų su giminaičiais, per kalbą pažintų tėvų kultūrą, tiek išoriniai veiksniai, pvz., visuomenės, kurioje gyvenama, normos, integracijos procesai arba sąlygos mokytis kalbą. Pagrindinis aspektas, nuo kurio priklauso šeimos kalbos politikos sėkmingumas, yra nuoseklus vienos arba kelių pasirinktų strategijų laikymasis.

Pagrindinės sąvokos: šeimos kalbų politika; kalbinė integracija; etninės mažumos; identitetas.

Įvadinės pastabos

Daugumoje tyrimų – tiek teorinių, tiek empirinių – dažnai pasirenkama tirti šeimos kalbos politiką, kuri nagrinėjama instituciniuose kontekstuose, tokiuose kaip valstybė, mokykla arba darbo vieta. Gerokai mažiau dėmesio skiriama intymiam namų kontekstui. Per pastarąjį dešimtmetį su daugiakalbyste susijusi paradigminė kryptis šiek tiek pakito. Dabar daugiau dėmesio skiriama ne daugiakalbystės problemoms spręsti, o kintančiai kalbos politikai, kaip dinamiškoms socialinėms, kultūrinėms ir ideologinėms sistemoms, suprasti, aptariamais įvairiomis kalbomis kalbančių šeimų požiūris į dviejų arba daugiau kalbų vartojimą artimoje aplinkoje (King & Fogle, 2006). Tyrinėdami kalbų vartojimą daugiakalbėse šeimose, mokslininkai nustatė, kad daugelis tėvų nori, jog vaikai ne tik išminktų priimančios šalies kalbą, – jiems svarbu perduoti ir savo gimtąją kalbą dėl daugelio priežasčių: poreikio bendrauti su artimais giminaičiais, noro jaustis patenkintam bendraujant su vaiku, dėl baimės būti socialiai atskirtiems (paprastai vyro) šalyje. Visi šie veiksniai itin motyvuoja ir nulemia kitų tėvų (paprastai motinų) sprendimus

vartoti gimtąją kalbą bendraujant su vaiku (Okita, 2002; Varro, 1988). Todėl šio straipsnio tikslas – remiantis įvairių autorių darbais aptarti šeimos kalbos politikos ir kalbinės integracijos sampratas ir nustatyti, nuo kokių veiksnių priklauso, ar šeimoje pasirinkta kalbos politikos strategija bus sėkminga.

Apie šeimos kalbų politiką

Šeimos kalbų politika reiškia aiškų ir atvirą kalbos vartojimo namuose planavimą, įskaitant jos statuso planavimą, korpuso planavimą ir kaip ta kalba bus išmokstama (King et al., 2008, p. 2). Statuso planavimas yra susijęs su kalbos funkcijomis, korpuso planavimas – su kalbos formomis, o įsisavinimo planavimas – su kalbos mokymu ir mokymusi (Cooper, 1989, p. 65). Be to, šeimos kalbos politiką sudaro sprendimai ir veiksmai trijose srityse, kurie dažnai įgyvendinami vienu metu. Pvz., tėvai gali priimti sprendimus dėl to, kada ir kaip su vaikais vartoti vieną arba kitą kalbą (būsenos planavimas), kokią kalbų įvairovę pasirinkti rašant (korpuso planavimas), kaip ir kada oficialiai arba neoficialiai mokyti kalbos (įsisavinimo planavimas) (King & Fogle, 2006, p. 670). Kalbos politika dažnai yra pati veiksmingiausia, kai planuojama ir įgyvendinama keliais lygmenimis vienu metu (Fishman, 1979, p. 357). Tokiuose tyrimuose konkrečiai nagrinėjama, kaip tėvų įsitikinimai ir požiūris į kalbą bei kalbos vartojimą daro įtaką jų kalbiniam pasirinkimui kasdien bendraujant su vaikais ir, savo ruožtu, kaip tokie sąveikos modeliai daro įtaką jų vaikų kalbai ir mokymosi rezultatams (ten pat).

Kiek kitokios kalbų politikos sritys yra apibrėžiamos Curdt-Christiansen (2009) tyrime, kuriuo remiantis šeimos kalbos politika apima tris sritis: kalbines nuostatas, kalbinį elgesį ir kalbų vadybą. Pasak jos, už kalbinių nuostatų slypi tam tikra kalbinė ideologija. Kalbinis elgesys perteikia tam tikrą kalbų vartojimą skirtinguose kontekstuose turint skirtingų tikslų, t. y. atskleidžia ekologinę kalbų sistemą. Kalbų vadyba parodo tam tikrus veiksmus, kurių imamasi norint daryti įtaką kalbiniam elgesiui arba jį pakeisti (Curdt-Christiansen, 2009, p. 217).

Anot Schmidt-Mackey (1971), šeimoje renkantis, kuria kalba bus bendraujama, yra trys galimybės: visi šeimos nariai vartoja vyro kalbą, visi vartoja žmonos kalbą arba abi kalbos yra vartojamos pagal kokį nors atvirą

arba numanomą modelį, o šio įgyvendinimas gali būti nesąmoningas arba sąmoningas, netyčinis arba apgalvotas (Schmidt-Mackey, 1971, p. 86). Kita vertus, jei kalbų vartojimo būdas bus pagrįstas tvirtu sprendimu išlaikyti skirtingas kalbas (suplanuoto persikirstymo politika), sėkmingas dvikalbių šeimų ir dvikalbių bendruomenių kūrimas priklausys nuo kalbų įgyvendinamumo politikos.

Martín (2017) nuomone, kalbų strategijos pasirinkimas šeimoje yra vienas svarbiausių kalbos politikos sprendimų. Jos manymu, šis pasirinkimas esminis, nes pasirinkta strategija formuoja vaikų dvikalbystės laipsnį ir padaro jį daugmaž subalansuotą. Kartais šis pasirinkimas nėra priimamas sąmoningai, ir tėvai nežino, kaip laikytis tam tikros strategijos (Martín, 2017, p. 126). Šios autorės teigimu, yra daugybė skirtingų kalbos politikos šeimose pasirinkimo strategijų:

- Vienas asmuo – viena kalba, pvz., angliškai kalbantys tėvai su vaikais dažniausiai kalba angliškai, o ispaniškai kalbantys tėvai su vaikais paprastai kalba ispaniškai.
- Mažumų kalba namuose, pvz., abu tėvai su vaikais dažniausiai kalba angliškai, o ispanų kalbos vaikai mokosi ne namuose.
- Mišri kalbų politika, pvz., abu tėvai su vaikais dažniausiai kalba abiem kalbomis.
- Vienas asmuo – dvi kalbos, pvz., abu tėvai, bendraudami su vaikais, paprastai vartoja abi kalbas.
- 1 mišri sistema, pvz., angliškai kalbantys tėvai paprastai kalba angliškai, o ispaniškai kalbantys tėvai su vaikais kalba arba angliškai, arba ispaniškai.
- 2 mišri sistema, pvz., ispaniškai kalbantys tėvai dažniausiai kalba ispaniškai, o angliškai kalbantys tėvai su vaikais kalba arba angliškai, arba ispaniškai.

Panašias kalbų pasirinkimo strategijas išskiria Romaine (1999). Pasak šios autorės, dvikalbių (arba daugiakalbių) šeimų radimąsi gali nulemti keletas veiksnių, pvz., šeimoje vartojamos kalbos, vienės iš kalbų sutapimas su dominuojančia šalies kalba, kitos (-ų) vartojimas mažumos (-ų)

bendruomenėje (-ėse), vienōs iš kalbų dominavimas bei prestižas, tėvų taikoma kalbų vadyba ir pan. Išnagrinėjusi daugelį daugiakalbių šeimų atvejų, Romaine išskyrė šešis jų tipus:

- Vienas asmuo – viena kalba: vaikui gimus, tėvai su juo kalba kiekvienas savo gimtąja kalba.
- Viena kalba – viena aplinka: abu tėvai su vaiku kalba šalyje nedominuojančia kalba. Vaikas su dominuojančia kalba susiduria tik už namų ribų (pvz., darželyje, mokykloje).
- Namuose vartojama kalba yra nedominuojanti šalies kalba: tėvai su vaiku kalba ta pačia abiejų tėvų gimtąja kalba. Nuo gimimo vaikas įsisavina vieną kalbą.
- Dvi namų kalbos: kiekvienas iš tėvų su vaiku kalba savo gimtąja kalba (į dar vienos kalbos aplinką vaikas patenka pradėjęs lankyti darželį, mokyklą).
- Negimtakalbiai tėvai: vienas iš tėvų su vaiku bendrauja kalba, kuri nėra tėvo arba motinos gimtoji (taip siekiama mokyti vaiką dar vienos kalbos).
- Kaitaliojamos kalbos (angl. *mixed languages*): tėvai kaitalioja, painioja kalbas (angl. *mix languages*), įvyksta kodų kaita (angl. *code-switch*) (Romaine, 1999, p. 87).

Kalbos pasirinkimo strategijai įtakos turi tiek emocinės, tiek praktinės priežastys, bet, pasak Thordardottir (2011), mažumų kalbos išlieka vienu svarbiausių aspektų, auginant dvikalbius vaikus. Tuo pačiu metu nuoseklumas yra vienas iš raktų į sėkmingą bet kurios kalbos strategijos įgyvendinimą (Takeuchi, 2006, p. 321). Tėvai turėtų būti kuo nuoseklesni, rinkdamiesi, kurias kalbas vartos, kad vaikai turėtų pavyzdį, kuriuo galėtų vadovautis, o strategija duotų norimą poveikį (Arnberg, 1987, p. 87). Savo tyrime Sánchezas Torresas (2010) parodė, kad tik 46,7 % šeimų buvo „nuoseklios“ ir „griežtos bei sistemingos“. Vis dėlto svarbu žinoti, kad tam tikrą strategiją pasirinkę tėvai kai kuriais atvejais taiko kitą strategiją, nes griežtai laikytis pasirinktosios gali būti labai sunku (Goodz, 1994, p. 73). Nuoseklus tėvų kalbos vartojimas gali būti naudingas pradiniuose dvikalbio vystymosi etapuose, nes padeda mažiems

vaikams atskirti kalbas (Dopke, 1992, p. 55). Tačiau, pasak Noguchi (1996), tai neturėtų būti laikoma absoliučiu reikalavimu dvikalbių vaikų atveju. Tokiems vaikams lankstumas, išradingumas ir jautrumas yra daug svarbesni nei absoliutus kalbinis nuoseklumas (Noguchi, 1996, p. 260).

Galima rasti nemažai tyrimų (pvz., Arnberg, 1987; Harding & Riley, 1986; Baker, 1995), kuriuose pateikiami patarimai dvikalbėms šeimoms galėtų padėti lengviau priimti sprendimus, susijusius su kalba. Okita (2002), tirdama mišrias japonių motinų ir britų tėvų šeimas, gyvenančias Jungtinėje Karalystėje, bandė rasti atsakymą į klausimą, kaip motinų ir tėvų vertybės ir siekiai susilieja etniškai mišriose šeimose, kokios struktūrinės ir situacinės ypatybės daro įtaką šiam procesui ir kaip šiame procese yra priimami kalbos politikos sprendimai, kaip jie veikia praktiškai. Okita (2002) atlikto tyrimo metu paaiškėjo, kad pirminį sprendimą, kuri kalba bus vartojama šeimoje vaikui gimus, priima motinos. Joms yra svarbus komunikacinis pasitenkinimas ir galimybė vaikui palaikyti santykius su šeima Japonijoje. Daugiau kaip pusė tyrimo dalyvavusių šeimų teigė, kad laikui bėgant keitėsi kalbų pasirinkimas, siekiant, kad labiau būtų vartojama anglų kalba. Motinos padarė išvadą, kad dvikalbio vaiko auginimas nėra *natūralus* procesas. Kai kurie tyrimo dalyviai suprato, kad socialinis tinklas, būtinas japonų kalbos vartojimui palaikyti, buvo kuriamas dirbtinai (Okita, 2002, p. 221).

Belova (2017) pabrėžė motyvacijos svarbą priimant kalbos politikos sprendimus šeimoje. Tiriant rusų imigrantų arba mišrias rusų ir norvegų šeimas, gyvenančias Norvegijoje, paaiškėjo, kad svetimoje šalyje gyvenantys tėvai yra labai motyvuoti vaikams perduoti savo gimtąją, šiuo atveju – rusų, kalbą. Jeigu šeima mišri, pvz., motina – rusė, o tėvas – norvegas, buvo pasirinkta kalbėti norvegų kalba. Pasak Belovos, tyrimas parodė, kad sprendimas namuose kalbėti rusų kalba davė geresnių rezultatų, vaikams mokantis norvegų kalbos, nes stipri, subalansuota šeimos kalbos politika daro didelę įtaką dvikalbių vaikų kalbų mokėjimui. Jeigu šeimos kalbos politika nėra aiškiai suformuluota ir abu tėvai pritaria sprendimui bendrauti mažumų kalba, sunku pasiekti, kad vaikai taptų dvikalbiai (Belova, 2017, p. 105).

Kartais šeimos kalbos politikos sprendimams didesnę įtaką turi padiktuotos visuomenės normos, o ne patys šeimos nariai (Nakamura, 2016, p. 54). Tokiose šalyse kaip Japonija vyrauja kalbinis ir kultūrinis

homogeniškumas, todėl stipri ideologinė įtaka imigrantės iš Tailando skatina su savo vaikais kalbėti japoniškai (ypač tai daryti jos stengiasi viešojoje erdvėje). Jų suvokimu, tailandiečių kalbos mokymasis gali pavėlinti japonų kalbos išmokimą. Tik dvi motinos, dalyvavusios tyrime, buvo susipažinusios su dvikalbyste, joms labiau sekėsi išlaikyti tailandiečių kalbą, bendraujant su savo vaikais (Nakamura, 2016, p. 320).

Tirdami kalbų vartojimą daugiakalbėse šeimose, mokslininkai nustatė, kad daugelis tautinių mažumų tėvų nori perduoti savo gimtąją kalbą vaikui dėl daugelio priežasčių: poreikio bendrauti su artimais giminaičiais, noro jaustis patenkintam bendraujant su vaiku, dėl baimės būti socialiai atskirtiems (paprastai vyro šalyje). Visi šie veiksniai itin motyvuoja ir nulemia kitų tėvų (paprastai motinų) sprendimą vartoti gimtąją kalbą, bendraujant su vaiku (Okita, 2002; Varro, 1988). Motinos nori perduoti savo vaikams savo gimtąją kalbą ir tam, kad galėtų perduoti tos kalbos žinias. Tokios intelektualinės dvikalbystės priežastys buvo užfiksuotos ir kitų tyrimų metu (Pavlenko, 2004, p. 123). Kai kurios motinos nerimavo dėl abiejų kalbų raidos vėlavimo, jos jautėsi už tai atsakingos. Šią problemą moterys siejo su jų taikoma mišria kalbų vartojimo strategija bendraujant su vaiku (Timofeeva & Wold, 2012, p. 72).

Kai kurie tyrimai atskleidė, kad, vaikui mokantis vienos kalbos, kita mokėta kalba pasimiršta. Tokios problemos ypač išryškėja persikrausčius iš vienos šalies į kitą. De Houwer (2009) tyrime aprašoma, kaip mergaitė, vardu Kate, nustojo kalbėti olandiškai, būdama lygiai 4 metų, po to, kai, būdama 3 metų amžiaus, su šeima persikėlė iš Belgijos į JAV. Šioje šalyje jos tėvas ir toliau kalbėjo su ja olandų kalba, tačiau Kate pradėjo atsakyti tik angliškai. Kai, būdama 6 metų, vėl apsilankė Belgijoje, mergaitė nebegalėjo bendrauti su olandiškai kalbančiais seneliais, kurie nesuprato angliškai (De Houwer, 2009, p. 104). Pasak De Houwer (2015), vaikams tampant kompetentingesniais kalbėtojais, tėvai gali jausti, kad dalis jų tapatybės prarandama, kai vaikai nebendrauja su jais jų kalba. Tėvai supranta ir tai, kad vaiko ir artimųjų, kalbančių skirtingomis kalbomis, bendravimas gali tapti neįmanomas (De Houwer, 2015, p. 173). Pease-Alvarez (2003), atlikusi panašų tyrimą su ispaniškai ir angliškai kalbančiais imigrantais tėvais ir jų vaikais, gyvenančiais Kalifornijoje, priėjo prie išvados, kad, mokantis kitos kalbos, pirmiau išmoktos kalbos raida prastėja (Pease-Alvarez, 2003, p. 15). Geresnį vienos kalbos

išsivystymą gali nulemti nevienodas kalbų dominavimas. Pasak Gagarina ir Klassert (2018), kol vaikas auga namuose, vyrauja namų (arba gimtoji) kalba (toliau – K1). Tačiau jam pradėjus eiti į darželį arba mokyklą ir dažniau girdėti šalies, kurioje gyvena, kalbą (toliau – K2), namų kalbos vartojimas ima silpti (Gagarina & Klassert, 2018, p. 56). Pasak Blažienės (2016), rečiau vartojama ir namų aplinkos apribota K1 ir vis dažniau įvairiose situacijose vartojama K2 sudaro sąlygas gimtajai kalbai silpti, o K2 – įsivyrauti ir sustiprėti. Vaiko branda, įgytos K1 žinios ir įgūdžiai gali padėti sparčiau išmokti K2, o dėl tam tikrų sąlygų vis dažniau vartojama K2 – daryti poveikį gimtajai kalbai (Nicoladis & Grabois, 2002, p. 234). Tai ypač išryškėja prasidėjus formaliam ugdymui(si) antrąja kalba ir vaikui siekiant kuo greičiau išmokti šią kalbą. Tokiu atveju K1 gali gauti mažiau įvesties, todėl tam tikras K1 gramatikos taisyklės vaikas gali įsisavinti iš dalies (Montrul, 2008, p. 78; Polinsky, 2008, p. 93).

Dėl tokio neįprasto kalbų vystymosi dauguma šeimų dažnai nerimauja, kad keletu kalbų vartojimas gali jų vaikams pakenkti (Müller, 2019, p. 45). Būna atvejų, kai ugdymo įstaigose į dvikalbius vaikus žiūrima kaip į turinčius su kalba susijusių problemų, todėl bandoma tokius vaikus lavinti taikant specialias programas ir kitaip vertinti jų pasiekimus (Francis, 2012, p. 76). Taip atsitinka dėl to, kad dvikalbių vaikų raida yra lyginama su kalbančiųjų viena kalba, taikomi vienakalbių lingvistinės raidos pasiekimų standartai. Vis dėlto reikėtų lyginti dvikalbio asmens abi kalbas ir žiūrėti, kaip vystosi jos abi. Kol kas tokių tyrimų neatliekama, dažniausiai pasirenkama ištirti vieną dvikalbio vaiko kalbą.

Apibendrinant galima teigti, kad su kalba susiję sprendimai šeimoje nėra priimami sąmoningai ir tėvai nežino, kaip laikytis tam tikros strategijos, kad jų vaikai taptų harmoningi daugiakalbiai. Jų sprendimus lemia tiek vidiniai, tiek išoriniai veiksniai. Šeimos dažnai pasikliauna savo emocijomis, ypač tada, kai pagrindiniu tikslu tampa noras perduoti vaikui savo gimtąją kalbą, kad jis galėtų bendrauti su artimais giminaičiais; tai nulemia tėvų noras jaustis patenkintiems bendraujant su vaiku arba baimė būti socialiai atskirtiems gyvenant emigracijoje. Kartais šeimos kalbos politikos sprendimams didesnę įtaką turi padiktuotos visuomenės normos, ypač tose šalyse, kuriose vyrauja kalbinis ir kultūrinis homogeniškumas. Didesnių pokyčių, kurie gali paveikti šeimos kalbos politikos sprendimus, įvyksta tada, kai vaikai ima lankyti

ugdymo įstaigas. Pakitus dominuojančiai kalbai, gali pasikeisti ir šeimos kalbų politika.

Apie etninių mažumų kalbinę integraciją

Vienas iš iššūkių, su kuriuo susiduria emigrantai, – kalbinė integracija juos priimančioje šalyje. Dauguma emigrantų siekia, kad jie patys ir jų vaikai būtų visateisiai kitos šalies piliečiai ir galėtų pasitikėti savimi įvairiose kasdienio, dalykinio ir profesinio bendravimo situacijose, bet dažnas suduria ir su dilema – kaip tokiu atveju išlaikyti savo gimtąją kalbą, kaip ją perduoti vaikams ir neprarasti savo tapatybės (Gudavičienė, 2015, p. 43). Europiniame leidinyje „Integracijos vadovas“ (3-iasis leidimas) teigiama: „Pagrindinių žinių apie priimančios visuomenės kalbą, istoriją ir institucijas turėjimas yra būtinas integracijos elementas; sąlygų sudarymas imigrantams įgyti šių pagrindinių žinių yra būtina sėkmingos integracijos sąlyga“. Todėl daugelyje šalių įgyvendinama politika, pagal kurią pilietybei gauti būtina įsisavinti *nacionalinę* kalbą ir kultūrą, taip siekiant atvykėlius įtraukti į demokratinius procesus ir visuomeninį gyvenimą (*Integracijos vadovas*, 2010, p. 45). Taigi, pasak Goppel (2017), per pastarąjį dešimtmetį valstybės vis labiau akcentavo integracijos svarbą, ir vis dar reikalaujama, kad atvykėliai integruotųsi į vietos visuomenę. Autorė teigia, kad per pastaruosius kelerius metus keletas ES valstybių, pvz., Austrija, Danija, Estija, Prancūzija, Vokietija, Latvija, Nyderlandai ir Jungtinė Karalystė, nuolatinio gyventojo statusą suteikė atsižvelgdamos į valstybinės kalbos egzamino rezultatus. Kiekviena iš šių valstybių turėjo savus reikalavimus, pvz., tikslinė grupė, reikalaujamas kalbos mokėjimo lygis, taip pat griežtumas, kuriuo vadovaujamosi įgyvendinant reglamentus. Buvo pastebima tendencija, kad kalbiniai reikalavimai tampa vis didesni (Goppel, 2017, p. 56). Imigracijos etikos srityje klausimas, ar kalbinės integracijos reikalavimas, kaip nuolatinės rezidencijos sąlyga, yra morališkai teisėtas, buvo paliktas be atsako, o, atsižvelgiant į galimus pilietybės suteikimo reikalavimus, kalbinės integracijos reikalavimai paprastai buvo priimami be didelių diskusijų (Hampshire, 2010, p. 88; Miller, 2008, p. 385). Kalba yra reikalinga ne tik norint gauti nuolatinio gyvenimo statusą, bet ir pilietybę. Negalima daryti išvados, kad jos niekada neturėtų būti reikalaujama jokia

forma, nes kalbinė integracija dažnai laikoma vienu pagrindinių integracijos aspektų (Goppel, 2017, p. 79).

Kita vertus, atvykėlių integracija į priimančiąją šalį susideda iš šalies kalbos, normų, socialinių vaidmenų, papročių išmokimo. Pati kalba yra viena iš sėkmingos integracijos priemonių: jei imigrantas gali kalbėti ir suprasti priimančiosios bendruomenės kalbą, galimybių integruotis padaugėja. Šalies valstybinės kalbos mokymasis yra vienas iš prioritetų, kuris turėtų būti prieinamas ankstyvajame integracijos proceso etape. Vusyk ir kt. (2019) tyrimo metu nustatė veiksnius, turinčius įtakos priimančiosios šalies kalbos išmokimui:

- *Gimtoji kalba.* Problemos, kurių kyla mokantis kalbos, priklauso nuo tipinių gimtosios ir tikslinės kalbų panašumų ir skirtumų. Procesas yra sudėtingas, kai tikslinė kalba skiriasi nuo gimtosios arba kitos jau išmoktos kalbos.
- *Ankstesnio išsilavinimo lygis.* Daugelis imigrantų atvyksta iš šalių, kurių infrastruktūra silpna, kuriose įsigalėjęs didelis skurdas arba vyksta karas. Tai reiškia, kad daugelis jų negalėjo lankyti mokyklos ir įgyti pagrindinių žinių net gimtąja kalba.
- *Etika.* Europietiškas išsilavinimas, elgesys ir lūkesčiai dažnai skiriasi nuo imigrantų kilmės šalių kultūros normų. Tokiai žmonių kategorijai gali prireikti pagalbos mokantis naujų įpročių ir prie jų prisitaikant.
- *Fizinė sveikata* taip pat svarbi kalbos mokymosi procesui. Tai ypač pasakytina apie vyresnio amžiaus imigrantus: daugelis jų turi klausos ir regėjimo sutrikimų, dėl kurių sumažėja galimybė suvokti mokomąją medžiagą.
- *Psichinė sveikata.* Tarp imigrantų yra paplitusi depresija. Kai kurie jų išgyveno karą, atsiskyrimą nuo tėvynės, artimųjų. Depresiją sunkina ir tai, kad imigrantai, nemokėdami priimančiosios šalies kalbos bei papročių, nesugeba išspręsti pagrindinių kasdienių problemų.

Vusyk ir kt. (2019) taip pat nustatė veiksnius, mažinančius motyvaciją mokytis kalbos:

- *Socialinė izoliacija.* Norint išmokti naują kalbą, reikia kuo

dažniau ja kalbėti. Socializacijos trūkumas lemia mažesnę motyvaciją mokytis kalbos.

- *Kintantys vaidmenys šeimoje.* Vaikai, kurie mokosi kalbos, paprastai tampa šeimos koordinatoriais, padedančiais įvairiose kalbinėse situacijose.

Pasak Vihalemm (2010), priimančiosios šalies valstybinės kalbos mokymasis yra prioritetas ir turėtų būti prieinamas ankstyvajame integracijos proceso etape. Socialinės-lingvistinės problemos apima kalbos integraciją, socialinę-komunikacinę kompetenciją ir sociolingvistinę adaptaciją. Kalbinės integracijos rezultatas turi būti bendra šalies komunikacijos erdvė, kuri yra svarbi adaptacijai kaip nuoseklus, sisteminis procesas, apibūdinantis žmogaus sąveiką su socialine aplinka. Kostelecka ir kt. (2015), remdamiesi įvairių autorių duomenimis, apžvelgia įvairius veiksnius ir jų įtaką imigrantų integracijos procesams. Į ilgą sąrašą yra įtraukti struktūriniai ekonomikos pokyčiai, institucinė aplinka ir migracijos politika, socialinis kapitalas, teisinė sistema, religija, pažintiniai gebėjimai, imigrantų pasirinkta adaptacijos strategija arba kalbos mokymasis (Kostelecka et al., 2015, p. 181).

Vis dėlto manoma, kad valstybinės kalbos mokymasis dažnai yra asmeninis pasirinkimas, individuali konkurencija dėl išteklių, tokių kaip gerai apmokamas darbas, galimybė pasirinkti darbdavį ir pan. Simbolinė atskirtis išryškėja tada, kai narių adaptacijos praktika yra susijusi su kolektyvinėmis kultūrinėmis vertybėmis – vaikų švietimu, kalbos *grynumu*, politinėmis nuostatomis ir kolektyvine atmintimi (Vihalemm, 2010, p. 73).

Apibendrinant svarbu paminėti, kad kalbinė integracija svarbi norint tapti visaverčiu priimančiosios šalies piliečiu. Tai gali nulemti asmens sėkmę įsitraukiant į visuomenės gyvenimą, ieškant darbo ir pan. Dauguma šalių valstybinės kalbos mokėjimą įvardija kaip būtina visaverčiai integracijai. Šeimos kalbos politikos srityje tai yra vienas iš veiksnių, kuris gali nulemti kalbų pasirinkimo strategiją. Ar ji bus sėkminga, gali priklausyti nuo priimančiosios šalies suteikiamų galimybių išmokti jos valstybinę kalbą.

Išvados

Remiantis šia apžvalga galima teigti, kad kalbos politikos sėkmingumas šeimoje priklauso nuo konkrečios kalbos politikos strategijos, vidinių ir išorinių veiksnių, kurie toms strategijoms gali padaryti įtaką. Tėvai turėtų būti kuo nuoseklesni, rinkdamiesi, kurias kalbas vartos šeimoje, kad vaikai turėtų pagrindą, kuriuo galėtų vadovautis, o šeimos pasirinkta kalbų strategija duotų norimą rezultatą. Sunkumų iškyla tada, kai šeimos kalbų politika ne tik tampa priklausoma nuo vidinių tos šeimos pasirinkimų, t. y. noro, kad vaikai mokėtų vieno iš tėvų arba abiejų tėvų kalbą, susikalbėtų su giminaičiais, per kalbą pažintų tėvų kultūrą, bet gali būti veikiama ir visuomenės, kurioje gyvenama, normų. Šalyse, kuriose vyrauja kalbinis ir kultūrinis homogeniškumas, sunkiau laikytis asmeniškai pasirinktos kalbų politikos strategijos. Taip pat ne viena šalis, priimdama imigrantus iš kitų valstybių, kaip būtina sąlygą integruoti į visuomenę nurodo priimančiosios šalies kalbos mokėjimą. Tokiu atveju šeimos kalbų politikos sėkmingumas gali priklausyti nuo tos šalies suteiktų galimybių išmokti jos valstybinę kalbą.

Literatūra

- Arnberg, L. (1987). *Raising Children Bilingually: The Pre-school Years*. Multilingual Matters.
- Baker, C. (1995). *A Parents' and Teachers' Guide to Bilingualism*. Multilingual Matters.
- Belova, Y. (2017). *Family Language Policy and Bilingual Russian-Norwegian Children's Language Acquisition in Norway*: Master's thesis in Multicultural and International Education. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Blažienė, A. (2016). *Lietuvių vaikų leksikos ir gramatikos raida anglakalbėje aplinkoje*: daktaro disertacija. Vytauto Didžiojo universitetas.
- Cooper, R. L. (1989). *Language Planning and Social Change*. Cambridge University Press.
- Curdt-Christiansen, X. L. (2009). Family language policy: Sociopolitical reality versus linguistic continuity. *Language Policy*, 11(04), 213–221.

- De Houwer, A. (2009). *Bilingual First Language Acquisition*. Multilingual Matters.
- De Houwer, A. (2015). Harmonious bilingual development: Young families' well-being in language contact situations. *International Journal of Bilingualism*, 19(2), 169–184. <https://doi.org/10.1177/1367006913489202>
- Dopke, S. (1986). Discourse structures in bilingual families. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 7(6), 493–507.
- Fishman, J. A. (1979). Bilingual education: From compensatory to quality schooling. *Case Studies in Bilingual Education*, 13(2), 353–364.
- Francis, N. (2012). *Bilingual Competence and Bilingual Proficiency in Child Development. Bilingual Competence and The MIT*. Press Cambridge.
- Gagarina, N., & Klassert, A. (2018). Input dominance and development of home language in Russian–German bilinguals. *Frontiers in Communication*, 3(40), 1–14. www.frontiersin.org
- Goodz, N. S. (1994). Interactions between parents and children in bilingual families. In F. Genesee (Ed.), *Educating Second Language Children: The Whole Child, the Whole Curriculum, the Whole Community* (pp. 61–81). Cambridge University Press.
- Goppel, A. (2019). Linguistic integration – valuable but voluntary: Why permanent resident status must not depend on language skills. *Res Publica*, 25, 55–81. <https://doi.org/10.1007/s11158-017-9369-y>
- Gudavičienė, E. (2015). Bendrosios emigrantų kalbinio elgesio ir nuostatų tendencijos. *Emigrantai: kalba ir tapatybė* (pp. 43–58). Vilniaus universiteto leidykla.
- Hampshire, J. (2010). Becoming citizens: Naturalization in the liberal state. In G. Calder, Ph. Cole, & J. Seglow (Eds.), *Citizenship Acquisition and National Belonging* (pp. 74–90). Palgrave Macmillan.
- Harding, E., & Riley, P. (1986). *The Bilingual Family: A Handbook for Parents*. Cambridge University Press.
- Integracijos vadovas*. (2010, balandis). 3 leidimas. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 160 psl.
- King, K. A., & Fogle, L. (2006). Bilingual parenting as good parenting: Parents' perspectives on family language policy for additive bilingualism.

- International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 96, 695–712.
- King, K. A., Fogle, L., & Logan-Terry, A. (2008). Family Language Policy. *Language and Linguistics Compass*, 2, 1–16.
- Kostelecka, Y., Kostelecký, T., Vodičková, K. & Jančařík, A. (2015). Linguistic integration of middle school immigrant children in Czechia. *AUC Geographica*, 50(2), 181–192. <http://dx.doi.org/10.14712/23361980.2015.97>
- Martín, A. R. (2017). Mixed system 1: A language strategy for bilingual families. *ELIA*, 17, 125–156. <http://dx.doi.org/10.12795/elia.2017.i17.06>
- Miller, D. (2008). Immigrants, nations, and citizenship. *The Journal of Political Philosophy*, 16(4), 371–390.
- Montrul, S. (2012). Is the heritage language like a second language? *EUROSLA Yearbook*, 12, 1–29.
- Müller, L. M. (2019). How to support multilingual families in the very early years. *IJBPE*, 6(4), 16–20.
- Nakamura, J. (2016). Hidden bilingualism: Ideological influences on the language practices of multilingual migrant mothers in Japan. *International Multilingual Research Journal*, 10(4), 308–323. <http://dx.doi.org/10.1080/19313152.2016.1206800>
- Nicoladis, E., & Grabis, H. (2002). Learning English and losing Chinese: A case study of a child adopted from China. *International Journal of Bilingualism*, 6(4), 441–454.
- Noguchi, M. G. (1996). The bilingual parent as model for the bilingual child. *Policy Science*, 19, 245–261.
- Okita, T. (2002). *Invisible Work: Bilingualism, Language Choice and Childrearing in Intermarried Families*. John Benjamins Publishing Company.
- Romaine, S. (1999). Bilingual language development. In M. Barrett (Eds.), *The Development of Language* (pp. 251–276). University College London Press.
- Pavlenko, A. (2004). 'Stop doing that, i a komu skazalat': Language choice and emotions in parent-child communication. *Journal of Multilingual and*

Multicultural Development, 25, 179–203.

- Pease-Alvarez, L. (2003). Transforming perspectives on bilingual language socialization. In R. Bayley, & S. R. Schecter (Eds.), *Language Socialization in Bilingual and Multilingual Societies* (pp. 9–24). Multilingual Matters.
- Polinsky, M. (2008). Gender under incomplete acquisition: Heritage speakers' knowledge of noun categorization. *Heritage Language Journal*, 6(1), 40–71.
- Sánchez Torres, J. (2010). Aspectos de la planificación lingüística de familias bilingües español/inglés en Sevilla. *Elia: Estudios de lingüística inglesa Aplicada*, 10, 233–265.
- Schmidt-Mackey, I. (1971). Languages Strategies of the Bilingual Family. "Conference on Child Language", preprints of papers presented at the Conference, Chicago, Illinois, November 22–24, 85–118.
- Takeuchi, M. (2006). The Japanese language development of children through the 'one parent-one language' approach in Melbourne. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 27(4), 319–331.
- Thordardottir, E. (2011). The relationship between bilingual exposure and vocabulary development. *International Journal of Bilingualism*, 15(4), 426–445.
- Timofeeva, J., & Wold, A. (2012). Cross-linguistic Russian-Norwegian families in Norway: Language choice, family contexts and bilingual development. *NOA, Norsk som andrespråk*, 28, 50–90.
- Varro, G. (1988). *The Transplanted Woman: A Study of French-American Marriage in France*. Praeger.
- Vihalemm, T. (2010). To learn or not to learn? Dilemmas of linguistic integration of Russians in Estonia. *Ethnicity* (16915844), 3, 73–97.
- Vusyk, H., Oliynyk, E. & Pavlyk, N. (2019). The problem of linguistic integration: The social and linguistic adaptation of refugees in the modern international space. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(3), 220–234.

Jolita Ančlauskaitė

Vytautas Magnus University, Lithuania; jolita.anclauskaite@vdu.lt

OVERVIEW OF SUCCESSFUL FAMILY LANGUAGE POLICY STRATEGIES

Summary. In today's world, when the global movement occurs, there are more and more mixed families interacting in two or more languages. Children born in such families have the opportunity to learn the mother tongues of both parents and become bilingual or multilingual. Whether this can work often depends on the family language policy. The latter is often influenced by a variety of factors, therefore its success depends not only on internal choices, but also partly on external factors. This article provides an overview of research by various authors, which present family language policy strategies. The aim of the study is to find the factors that determine the choice of those strategies and their success. The study revealed that family language policies are influenced both by the family's internal choices, for example, the desire that the children would know the language of one parent or both parents, that they would talk to relatives, would know parents' culture through language, and by external factors, such as the norms of the society in which they live, integration processes or the conditions for learning the language. A key element in determining the success of family language policy is the consistent adherence to one or more of the strategies chosen.

Keywords: family language policy; linguistic integration; ethnic minorities; identity.